

Telefunken ja Telestar, taustaa radiohistoriallisessa näkökulmassa 1940 -50 luvuilla

Sähköiseksi liitteeksi Radiot – lehden nro4-2017 kirjoitukseen ”Telefunken” Super 2427/8 *Allegro radiovastaanotin*. SRHS:n jäsenistölle.

Luovutettu Sähkö Osakeyhtiö A.E.G

Suomen ja Neuvostoliiton välisen sodan päättyessä syyskuussa 1944 välirauhasopimukseen, oli Suomessa saksalaisessa omistuksessa oleva omaisuus, kuten tietyt osakeyhtiöt, luovutettava rauhasopimuksen mukaisesti Neuvostoliitolle¹. Yksi näistä yrityksistä oli Elektriska Aktiebolaget A.E.G. - Sähkö Osakeyhtiö A.E.G (perustettu 30.6.1920 jatkamaan 1900 perustettua AEG:n edustusliikettä). Tässä 1920 perustetussa yhtiössä Saksan AEG:n omistus oli 99,3%. Pääpaikkana oli Helsinki. Yhtiön toimiala käsitti koko Saksan AEG:n tuoteohjelmiston. 1930-luvun lopulla yhtiön yksi toimialoista oli **Telefunken -osasto**, johon kuului: Radiovastaanottimet, Vastaanotin- ja lähetinputket, Vahvistinlaitteet, Keskusantennit, Radiolaitteet lentomerenkulku- ja sotilastarkoituksiin sekä Klangfilm- laitteet ja huolto. Telefunken -huolto kuului **Työpajaosastoon**. Näiden lisäksi mainitaan myös omana osastonaan **Telefunken -radiotehdas**. Viimeksi mainitussa koottiin jonkin verran radiovastaanottimia Saksasta tuoduista koneistosta. Telefunken tuotemerkki siirtyi kokonaan Saksan AEG:n omistukseen 1942 Siemensin luopuessa omasta osuudestaan.

Rauhasopimuksen perusteella Sähkö Osakeyhtiö A.E. G luovutettiin valtioneuvoston tekemällä päätöksellä Suomen valtion elimen, Neuvostoliiton Suomessa oleva omaisuuden hoitokunnan haltuun (**NOH**). Omaisuus vapautui 17.6.1947 tehdyllä päätöksellä valtion hallinasta ja siirtyi suoraan venäläisomistukseen. Sekä alustavassa että lopullisessa venäläisomistuksessa ollessaan Sähkö Osakeyhtiö A.E.G. toimi tosin entisellä nimellään mutta hyvin vähäisin yhteyksin varsinaiseen Saksan A.E.G:hen. Entinen nimi merkittiin 12.9.1947 kaupparekisteriin muodossa Sähkö Osakeyhtiö AEG- Elektriska Aktiebolaget AEG. Yhtiö johtoon kuului sekä venäläisiä että suomalaisia henkilöitä. Tämän yhtiön toiminta jatkui vuoteen 1955 asti, jolloin yritys myytiin. Yritystoiminta oli ollut jatkuvasti tappiollista ja lisäksi ongelmia tuotti se, että 1945 perustettu suomalainen yritys Sähköliikkeiden Oy (jatkossa SLOY) oli tehnyt 1950-luvun alusta alkaen (länsi-)saksalaisen AEG:n edustussopimuksen. Venäläisomistuksessa ollut Sähkö Osakeyhtiö AEG piti kiinni nimiinsä omistetuista AEG ja TELEFUNKEN tavaramerkkien käyttöoikeudesta. Vuoden 1954 lopussa Oy E. Ahlström Oy tytäryhtiö Oy Rego Ab osti Sähkö Osakeyhtiön A.E.G.:n osakekannan. Seuraavan kevään aikana Oy Rego Ab, tehdyn sopimuksen mukaisesti otti ostetun yhtiön tavarat realisoitavaksi, luovutti AEG-teknisen arkiston, tavaramerkkioikeudet ja patenttioikeudet SLOY:lle. Venäisyhtiön purkaminen kaupparekisteristä toteutui vasta 14.9.1956. Uusi yhtiö Suomen AEG Oy merkittiin kaupparekisteriin. Se oli pelkästään ns. nimenkantoyhtiö ja osakkaina olivat SLOY:n johtajistoon kuuluvat kolme henkilöä. Heidän kuoltuaan osake-enemmistö siirtyi SLOY:n omistukseen sekä sieltä v1971 AEG International AG:lle ja sieltä edelleen AEG Aktiengesellschaftille 1987.

OY Radioteollisuus Ab ja AEG-radiotehdas

Radiohistorialliselta kannalta vuonna 1944 haltuun otetun Sähkö Osakeyhtiö A.E.G. Helsingissä sijainnut Telefunken radiotehdas jatkoi tavallaan toimintaansa vuonna 1945 perustettuna Oy Radioteollisuus Ab nimisenä. Radioteollisuus oli muodostunut, kun AEG Radio-osaston laitteet ja varasto oli myyty Sähkömoottori OY:lle ja Urho Tuomisille AEG:n lainaamalla varoilla ja siksi NOH halusi yhtiön itselleen. Suomen Valtion Ulkomaisen Omaisuuden Hoitokunta (UOH) harkitsi joko palauttaa kaluston tai luovuttaa Oy Radioteollisuus Ab:n, ja asia päättyi luovutukseen, josta sovittiin 10.2.1947. UOH osti yhtiön osakekannan. Koska AEG:n laina oli kuitenkin jo maksettu pois ja NOH myönsi virheensä sekä maksoi korvauksen saamistaan osakkeista.

¹ Katso sivu 3 kohta ”Lähteitä ja lyhenteitä”

Tehtas, pinta-alaltaan noin 1.000m², sijaitsi Helsingissä Lönnrotinkatu 20 vuodesta 1943 alkaen, sitten Lauttasaareissa (1947) ja lopuksi Kilossa 1950 alkaen. Tehtaalla oli suomalainen johto ainakin vuoteen 1948 asti. Valmistusohjelmaan kuului yleisradiovastaanottimia **Telefunken** ja **Rateo** tuotemerkeillä, ensimmäin vasta syksystä 1947 alkaen. Lisäksi erilaisia vahvistinlaitteita, akustisia henkilöhakujärjestelmiä, yhteisantennijärjestelmiä, erilaisia mittaustaitteita, radiogramofonikaappeja ym. Myös radiohuolto sisältyi tehtaan toimintaan ainakin alkuvuosina.

Lukuun ottamatta alan lehdissä olleita tuote- ym. muita mainoksia ja lyhyitä uutisia on Radioteollisuuden valmistamista tuotteista niukasti tietoja saatavissa. Myös tuotteiden dokumentit, kuten kytkentäkaaviot, jos niitä koskaan on julkaistu, ovat todella harvinaisia.

Voima ja Valo **nro2/1951** lehdessä olleessa ”Sähkö Osakeyhtiö AEG” artikkelissa ei puhuta enää radiovalmistuksesta Radioteollisuus-nimellä. Artikkelin kuvassa, joka esittää Sähkö Osakeyhtiö AEG:n näyttelyosastoa Suomen Messuilla 1949 on nimenä AEG ja Telefunken. Radioteollisuus-nimestä on ilmeisesti luovuttu 1948 ja yritys on luopunut tällöin myös toimialasta.

Artikkelissa kerrotaan AEG-radiotehtaan valmistuskapasiteetiksi 8.000-10.000 vastaanotinta vuodessa.

Vuonna 1951 on eräiden lähteiden mukaan toimihenkilöitä ollut muutama ja työntekijöitä 75.

Tehtaan toiminta lienee jatkunut aina yhtiön myyntiin asti 1954-55. Myös ularadioita valmistettiin Telefunken nimellä ja nimi on painettu takalevyyn erittäin isokokoisena, ehkä tuotemerkin korostamiseksi.

Ainakin yksi malli on valmistettu myös TeleTikka nimellä. Oy Tikkakoski Ab kuului NOH:lle luovutettuihin yhtiöihin ja valmisti mm. ompelukoneita kotikäyttöön, joten tuotteistoa on täydennetty radiovastaanottimella.

Sähköliikkeiden Oy,

Sähkö Osakeyhtiö AEG:n yhteyksien täydellinen katkeaminen itse Saksan AEG:hen ja suomalaisten kaupankäyntiyhteyksien alkaessa avautua Länsi-Saksaan Allgemeine Elektrizität Gesellschaft in edustusta Suomessa Sähköliikkeiden OY, kuten edellä jo viitattiin. Yrityksen perustivat yksityishenkilöt, joilla osalla oli taustana myös aiempi työskentely Sähkö Osakeyhtiö A.E.G:ssä sen saksalaisomistuksen aikana. SLOY perustettiin 15.5.1945 ja sen ensimmäiseksi toimitusjohtajaksi ins. Eino Hietanen. Hänen roolinsa oli ratkaiseva, kun keskustelut Saksan AEG-edustuksen saamiseksi yhtiölle käynnistyivät 1948. SLOY oli ripeässä kasvuvauhdissa ja alustavasti edustuksesta sovittiin 1949, mutta lopullisesti sopimus allekirjoitettiin vasta kesällä 1950. Sopimus kestoajaksi oli 5 vuotta ja sama käytäntö toistui jatkossakin 1980-luvulle asti.

Telestar ja Telefunken tuotenimet

Sopimus avasi myös mahdollisuuden yhteistyön Länsi-Saksan AEG-Telefunkenin kanssa ja edustus sopimus tehtiinkin jo 1949. Liiketoiminta käynnistyi seuraava vuonna. Telefunkenin teknisten tuotteiden ja joidenkin kulutuselektronikkatuotteiden myynti saatiinkin nopeasti käyntiin. Radiovastaanottimia ja myöhemmin myös televisiovastaanottimia koottiin myös Suomessa. Salora Oy valmisti ainakin yhden radiomallin alihankkijana. Suomen radioteollisuudelle tuotiin mm. Telefunkenin valmistamia radioputkia ja ns. ulavirittimiä. Telefunken nimeä ei kuitenkaan tuotteissa tai muissa myyntituotteissa voitu käyttää, sillä tuotemerkin omisti venäläisten hallussa oleva Sähkö Osakeyhtiö AEG. Korvaavaksi tuotemerkiksi tuli TELESTAR, ja sen käyttö jatkui aina vuoteen 1955 -56 asti. Miksi tämä merkki-nimi valittiin, on toistaiseksi jäänyt tuntemattomaksi. Joitakin Saksassa valmistettuja radiomalleja tuotiin Suomeen, niin muutettuna että TELESTAR korvasi Telefunken -nimen ja mm. radion sisällä olleesta kytkentäkaaviosta oli nimipainatukset leikattu pois

Kuten edellä kerrottiin, sai Oy Rego Ab tekemänsä kaupan yhteydessä haltuunsa myös Telefunken tuotemerkin oikeudet Suomessa. Tuotemerkkien siirto niin AEG kuin Telefunkenin osalta ei sujunut NOH:n

kanssa ilman ongelmia ja aiheutti viivästyksiä. Oy Rego Ab ilmoitti kirjeessään 4.8.1955 luovuttaneensa tavaramerkin SLOY:n kahden johtajan (Hietanen, ja Myötyri) tai heidän määräämänsä käyttöön. Vasta syksyllä 1957 saatiin tavaramerkki lopullisesti rekisteröidyksi Telefunken G.m.b.H.:n nimiin.

Kuitenkin jo keväällä 1955 luovuttiin Telestar nimestä radioputkien tuonin yhteydessä, ja Telefunken nimi oli tällöin niin itse putkissa kuin niiden pakkauksissakin.

Lähteitä ja lyhenteitä

Tämä tiivistelmä perustuu pitkälti alla oleviin lähteisiin ja niistä osiltaan lainattuihin kohtiin.

1. *Liite 1 artikkeliin Neuvostoliitolle pakkoluovutetut saksalaisomisteiset yhtiöt Suomessa.* G. Kock © 2.2011
2. *AEG Suomessa 90 vuotta 1900-1990. Koonnut Heikki Rautavirta, Julkaisija Suomen AEG Oy (1991)*
3. *Lehtileikkeitä Voima & Valo, Radio ja Sähkö sekä Radio -lehdistä. Kauko Viitasen arkisto*

Lyhenteitä ja lisätietoa

UOH = Ulkomaisen Omistuksen Hoitokunta (Suomen valtion toimielin, joka toimi jatkosodan aikana ja sen jälkeen). Seuraavassa lisätietoja: Lähde Wikipedia ”Ulkomaisen omaisuuden hoitokunta”

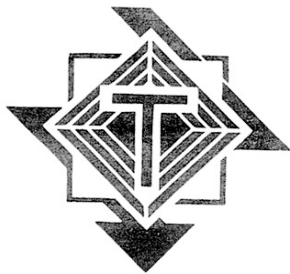
- Ensimmäisen kerran hoitokunta asetettiin vuonna 1942 vastaamaan vallatuilla alueilla olevasta neuvostoliittolaisesta omaisuudesta.
- Hoitokunta perustettiin uudelleen Moskovan välirauhan ehtojen velvoittamana 21. 5 1946 huolehtimaan Suomessa olevan saksalaisen omaisuuden luovuttamisesta Neuvostoliitolle. Rauhasopimuksen 15 pykälän mukaan: *Suomi sitoutuu luovuttamaan Liittoutuneiden (Neuvostoliiton) Ylimmälle Sotilasjohdolle kaiken Suomen alueella olevan Saksalle ja sen vasalleille kuuluvan sotilasomaisuuden sekä näille maille kuuluvat ja Suomen aluevesillä olevat sota- ja muut alukset.*
- Sotilasomaisuudeksi laskettiin myös joukko teollisuuslaitoksia ja muita yrityksiä. Niihin kuuluivat mm. Tikkakoski Oy sekä AEG:n Suomen tytäryhtiö
- Näitä ei suoranaisesti siirretty Neuvostoliitolle, vaan sille siirtyi yritysten osake-enemmistö. Yritysten määräysvalta siirrettiin ensin UOH:lle. Hoitokunnan työ eteni ”loppuvaiheeseen” vuoden 1947 helmikuun lopulle tultaessa, jolloin neuvostoliittolaiset olivat ottaneet yritykset tosiasialliseen hallintaansa.

NOH = Neuvostoliiton Suomessa olevan omaisuuden hoitokunta.

Sähköliikkeiden Oy -> SLOY (→ SLO Oy)

Olen kirjoittanut Radiomuseum.org TELESTAR- osioon englanninkielisen tiivistelmän osittain em. aineiston pohjalta selventämään miten **Telestar**- nimi liittyy sen käyttöön Suomessa. Kirjoitus on nimeltään *Telestar Story* ja se löytyy linkistä:

https://www.radiomuseum.org/forum/telestar_trade_name_in_finland.html

TELESTAR — nimellä tulevat toiminimen Telefunken Gesellschaft für Drahtlose Telegraphie m. p. H. Hannover valmistamat tuotteet esiintymään Suomessa.

SÄHKÖLIIKKEIDEN OY

Helsinki, Pormestarinrinne 8
Puh. 681501

Radio nro 4 / 1951

127

Tuotteemme myydään
Suomessa jälleen
alkuperäisellä
nimellään

TELEFUNKEN

TELEFUNKEN G. m. b. H. (Hannover)

Pääedustaja Suomessa:

SÄHKÖLIIKKEIDEN OY

Helsinki, Pormestarinrinne 8, puh. 11 501

94 Radio Nro 4 / 1955